












BIBLIOTHECA REGIA
HAFNIENSIS


BIBLIOTHECA REGIA
HAFNIENSIS

En Predicken/ Om Christne Mennistis Aandelige Strid oc Seieruinding/ ved Troen oc en god Samuittighed.

Predicket/ vdi Erlige/ velbyrdige oc salige Otte Ruds begraffuelse/ 18. Julij. 1571

aff

Niels Hemmingsøn D:

Apocalip. 2.
Den som offueruinder/ vil ieg giffue at æde aff Liffsens træ.



Erlig velbyrdig oc Gudfryctig Frue/ Pernille Oxe/ Erlige/ velbyrdige oc salige Otte Ruds til Møgelkiær efftlerleffuerske/ ynsker ieg Niels Hemmingsøn / Naade/ fred oc Barmhiertighed/ aff Gud Fader/ ved vor HErre Jesum Christum/ Amen.

DEn hellige Konge Dauid/ min fromme Frue Pernille/ viser oss vdi den hundrede oc nittende Psalme/ Huor wi skulle finde trøst vdi all modgang/ oss kand paa

 komme

komme vdi denne Verden. Oc ere disse Dauids ord.

Dette er min Trøst vdi min modgang / at dit Ord vederqueger mig.

Her giffuer Dauid tilkiende/at all den Trøst oc husualelse/ wi kunde bekomme aff Menniskelig forstand/ er icke krafftig til at fortage it Menniske sin hiertens sorge/ vdi sin store modgang/der faare viser hand oss til Guds ord/huilcket ord der veed raad/ til alt det onde som Mennisken kand vederfaris vdi denne Verden/ baade hemelige oc obenbare.

De vise vdi Verden/ som kaldis Philosophi oc andre skarpsindige oc forfarne Menniske/ haffue mange dræbelige (som de mene) argumenter/ huor met de mene sig at kunde

trøste

trøste it bedrøffuet hierte/ men strax deris ord er vdsagt/saa haffuer ocsaa deris trøstelige raad ende: Ja sorgen følis suarere siden end tilforn. Thi Menniskelig trøst ickon opriffuer hiertens saar/ oc kand icke hele det igen. Men Guds ord vdi huicket den hellig Aand vil vere krafftig/ det alene giffuer den rette viisdom oc forstand/ huorlunde it bedrøffuit hierte kand vende sig sit kaarss oc modgang til glæde/ husualelse oc trøst.

Fordi Guds ord lærer oss / hueden modgang kommer/huor til hand tien/ huorlunde wi skulle bruge hannem/oc huad ende hand faaer om wi ellers bruge hannem ret.

I

Hueden kommer modgang? Modgang haffuer en Aarsage vdi vor

 nature/

Nature/ en vdi vor Person/ oc en vdi Guds Retfærdighed.

Vor Natur som wi drage aff Adam/ er syndig oc skyldig/ saa at wi for den Synd oc skyld/ ere vnder Dødens mact oc allehaande gienuordighed.

Vor Person legger mange Synder oc skyld offuen paa Naturens Synd oc skyld/ oc all den stund wi leffue her paa Jorden synde wi/ saa at den Retfærdige (som Salomon siger) falder siu gange om dagen/ oc opstaar.

Guds Retfærdighed straffer Syndere met allehaande gienuordighed/modgang oc met Døden paa det siste: Ja met euig pine vden mand bliffuer hiolpen ved Christum

Efftersi da/ at Gud er retfærdig kand ingen modgang nogen tid

offuer-

offuerkomme menniſket/vden Guds retfærdige dom/ Saa at huo ſom meen ſig at haffue nogen modgang wretfærdelige/ hand dømer Gud at vere wretfærdig/ aff huilcken modgang kommer/enten ſom aff en Fader eller ſom aff en Dommere/ være ſig ihuad aarſage der ſiunis at vere hos Menniſken.

De Chaldeer indfulde oc røffuede Job/ ſom ene vaar frommere end alle Chaldeer vaare/ de toge hans gods bort/ de wgudelige røffuede den Gudfryctige/ men det ſkede dog icke vden Guds viſe raad/ endog Dieffuelen oc onde Menniſke/ de giorde deris vilie.

Den fromme oc Gudfryctige Mand Joſeph bleff ſaalt aff ſine wgudelige Brødre/ oc ſiden met wræt bleff kaſt i Fengſel vdi Egipten :

Dog vaar her Guds vise raad at be=
tencke/ som haffuer talt alle deris
hoffuit haar der tro paa hannem/
som Christus selff siger.

De fromme hellige Mend Isaac
oc Tobias bleffue blinde paa deris
Alderdom / huor faare de tackede
Gud/ thi de viste vel at det vaar saa
actet aff Guds vise raad.

Abraham miste sin høstru paa
sin Alderdom/ saa giorde oc Jacob/
men de loffuede Gud for sine gier=
ninger.

Den fromme Judit vdi sin vng=
dom miste sin kiere Hosbonde/ saa
giorde oc Susanna / item Anna
Prophetissa / men de baare det
Kaarss/ som Guds retfærdige dom
met Tacksigelse.

Kortelige at sige/vdi all vor mod=
gang skulle wi bekiende vor Synd oc
vor

vor ſkyld/ oc priſe oc ære Guds ret⸗
færdige dom/ ſom aff ſin grundløſe
Viſdom veed/ naar oc huor riſet
tien/ oc intet giør eller lader ſke vden
Retfærdighed.

II

Huor til tien Modgang ? At den
ſkal dræbis met Modgang/ ſom
vilde dræbe oſſ / Det er/ Modgang
tien der til/ at vor naturis Synd/ oc
oc vor Perſons atſkillige Forſeelſer/
kunde ſpægis oc dræbis. Fordi ſiger
Paulus/ Den ſom leffuer effter
Kiødet/det er/den ſom lader natu⸗
rens Synd regere vdi ſig / ved Le⸗
gemlig begering/ Hand ſkal dø.
Derfor ſiger Dauid: Tuing deris
Kindbeen met ſkarpe Betzel/ ſom
icke ville komme til dig. Item : Det

er mit gaffn at du haffuer ydmyget mig.

Thi naar alting gaar effter vor vilie / da bliffue wi som wtemde Heste / Synden faar offuerhaand / Gud glemmis / de fattige forsmaaes / Bønen til Gud forsømmis. Huer randsage ickon her sit hierte / oc vere sin egen Dommere.

III

Huorlunde skulle wi da bruge mod-gang? Modgang skulle wi saa bruge / at hand kand bliffue it beha-geligt offer faar Gud. Det skeer / naar en Christen skil sin modgang fra wgudelige Menniskis modgang / met Troen / met Bøn / met Taal-modighed / oc met Tacksigelse. Fordi naar Modgang tempereris met disse fire ting / som er Troen / Bøn / Taal-

modighed oc Tackſigelſe/ da bliffuer hand hellig giort ved Chriſti Kaarſſ.

Saa giorde Job vnder Kaarſſit/ der hand ſagde: Jeg veed at min Gienløſere leffuer. Samme Job der hand haffde miſt ſit gods/ oc haffde en Dieffuels Høſtru igen/ da ſagde hand: Herren gaff oc Herren tog/ Herrens Naffn vere loffuit euindelige: Denne Jobs tale/ vaar en ret Penitentzis fruct/ huilcken hand lærde aff ſin Modgang.

Saa ſkulle wi ocſaa vide/ at Modgang ſkal vere oſſ en raadgiffuere/ at wi ydmyge oſſ vnder Guds veldige haand / i en ſand penitentze/ ſaa at wi tacke Gud/ for ſit retfærdige oc faderlige Rijs / ſom aldrig pleir at ſpare dem der hand haffuer kier. Min Søn/ ſiger Salomon/ foract icke HERrens ſtraff/ oc miſ-

trøſte

trøste dig icke naar du straffis aff hannem / thi huo som Herren elsker den tucter hand/ oc hand hudstryger huer den Søn som hand anammer. Vor kiere Frelsere siger: **Huo som icke tager sit Kaarss paa sig/ oc følger mig effter/ hand er icke verd at vere min Discipel.** Ja met it ord at sige: Alle de som ville leffue gudfryctelige (siger Paulus) skulle lide modgang.

Her aff er nu at forstaa/ huorlunde wi skulle bruge modgang/ som er : Gud til ære/ oss selff til lære/ saa at wi kunde sige met Dauid: Det er mit gaffn/ O Herre/ at du haffuer ydmyget mig.

IIII

Hüad ende faar da Modgang/ om wi bruge hannem ret? En saare

god

god oc glædelig ende. Salig er den/ siger Christus/ som lider modgang/ Paulus faare giffuer sagen der til/ vdi sin epistel til de Rommere i det viij Capitel/ Saa sigendis: Lide wi met Christo/da skulle wi oc æris met hannem. Christi Apostle Paulus oc Petrus/ biude at wi skulle ligne tilsammen/ denne tid wi lide noget i denne Verden ved den euige tid/huor wi skulle haffue euig glæde/ for den timelige modgang. Dette skulle wi tencke / naar wi opregne om morgenen/ vor Christelige Tro/oc besynderlige naar wi sige: Jeg troer at Christus er opstaaen aff Døde. Item/ Jeg troer det euige Liff effter Døden.

Dette vil ieg nu/min fromme Frue Pernille/ kortelige haffue screffuit eder til/ om huorlunde i oc ieg oc

alle Guds Børn/ kunde trøste oss i vor modgang. Gud almectigste/ som kalder sig all Barmhiertigheds oc husualelsis Fader/ styrcke eder met sin hellig Aand/ forøge eders Tro/ oc vnde eder saa at leffue/ at naar i skulle skillis fra denne Verden/ i da maa arffue ved Christum Himmerigs rige/ Amen.

At ieg lader denne Predicken/ min fromme Frue Pernille/ vdgaa paa Prenten/ som ieg haffde vdi eders salige Hosbondis Otte Ruds begraffuelse/ haffuer ieg giort aff erlige/ Velbyrdige oc Gudfryctige Mands Oluff Moritsons til Brentuid/ eders kiere Modersyster søns begering/ Gud giffuet at det skeer Gud til Loff/ oc mange til gaffn/ Bedendis eder ydmygelige/ at i vilde tage denne min vmage til tacke.

At

At ieg icke haffuer antegnet sa-
lige Otte Ruds gantske leffnet oc be-
stillinger/ besynderlige om atskillige
Forlæninger oc befalninger hand
haffuer hafft/ aff Salige Konning
Christian oc vor Naadige Herre
Kong Frederich/som er/at hand tien-
te her vdi Kongens gaard i fem Aar
før end hand fick eder/ oc siden haff-
de Dragsholm i tu Aar/ der effter
Gudland vdi siu Aar / Item S:
Hans Kloster vdi Odense i tu Aar/
oc paa det sidste Kaarsør slot indtil
sin Døde dag/vdi huilcke bestillinger
hand haffuer beuiist sig som en tro
Mand mod sine Konger oc Herrer/
er denne Aarsage/ at ieg vilde det be-
synderlige faare giffue/ som menige
Folck kunde mest komme til gaffn.

Her

Her met vil ieg haffue eder den almectigste Gud befalendis til Liff oc Siel/ met alt det i vel ville.

Aff Kiøbenhaffn / den tolffte dag Augusti/ Aar effter Christi fødsel/ 1571.



Saa scriffuer den hellige S. Pouel til Timotheum/ i det første breffs første Capittel.



STrid en god Strid/ beholt Troen oc en god Samuittighed / huilcken nogle haffue skut fra sig / oc haffue ledet Skiffbrud paa Troen.

NAar Aarsa-
ge giffuer sig /
mine fromme
Christne/til saa
dan Forsamling vdi fromme
oc Christne Menniskers be-
graffuelser/da pleier mand/eff-
ter gammel oc god vijs / at ta-
le noget om den dødis Leffnit
oc affgang/ som begraffuis/oc
der hoss tractere nogen Sen-
tentz aff den hellige Scrifft.

Om den Dødis leffnit oc
affgang taler mand/for trende
besynderlige Aarsagers skyld.

Den første/ Naar mand
hører

hører erlige oc Christelige vid=
nesbyrd / om den som er heden
soffuit vdi HErren/ at mand
da tacker den Almectige Gud/
som alt gaat kommer aff / for
sine velgierninger hand haff=
uer beuist hannem/ som er nu
Christelige affskedet fra denne
Jam̃erdal/oc nu er paa Siæl=
sens vegne hoss sin kiere Frelse=
re Jesum Christum / vdi hues
Hender hand hende antuor=
dede.

Den anden Aarsage/ hui
at mand taler om den Dødis
leffnit er denne / at de som igen
leffue/kunde haffue it gaat Ex=
 empel/

empel / huor effter de sig erlige oc Christelige skicke kunde/ besynderlige de som til voxe/ Fordi der er ingen bedre maade at optucte de vnge / end at lære dem tuctelige at leffue / oc giffue dem saare loffige Exempel/ effter huilcke de kunde skicke sig/ besynderlige deris Forældris.

Den tredie Aarsage/ hui at mand taler om den Dødis leffnit / er denne / Naar den Dødis venner oc slect høre it erligt oc Christeligt vitnesbyrd om den som er hensoffuit/ at de der aff trøste oc husuale sig/ at deris ven oc slect haffuer saa

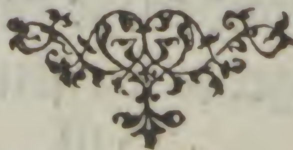
leffuit/

leffuit / at mand forhaaber hannem at ſkulle gladelige opſtaa met alle Guds Børn / paa den yderſte dag / oc ſkulle ſaa bliffue tilſammen / hoſſ vor kiere frelſere Jeſum Chriſtum / huor der icke er mere modgang at befrycte vdi nogen maade / men ſkal altid vere glæde oc ſalighed / vden all bekymrings beblandelſe.

Aff den hellige Scrifft / pleier mand vdi frõme Chriſtnis begraffuelſe / at faaregiffue oc forklare nogen Sententʒ / beſynderlige huorlunde de ſom igenleffue ſkulle ſkicke

sig/som acte at dø Christelige: Fordi saa tiit som wi følge nogen til graffue/da skulle wi tencke paa vore vilkaar/ som er at wi skulle dø en gang.

Saa vil ieg ocsaa vdi Jesu Christi Naffn / vdi denne vor Broders begraffuelse tale/ først om hans leffnit oc affgang som her begraffuis i dag / der næst vil ieg met det kortiste forklare den Text/ som ieg oplæste aff S. Pouels Epistel til Timotheum.



Om det Første.

NAar wi denne saliᵹge Mands / erlige oc velbyrdige Otte Ruds leffnet / fra begyndelsen oc til hans salige affgang beskue/da finde wi at hand haffuer (saa megit som Menniskelige mueᵹligt er) erlige/oprictige oc Chriᵹstelige leffuet/ocsaa hensoffuet/ vdi vor HErris Jesu Christi Naffns paakaldelse / huilcket wi kunde aff fire tider / paa huilcke hand leffde / forstaa oc mercke.

 Den

Den første tid/ er fra hans barndom/ indtil hand giffte sig.

Den Anden tid/er fra hans Ecteskabs begyndelse/ indtil denne Feide/ imellem Danmarck oc Suerrige.

Den Tredie tid/ er vdi Feiden/ indtil hand bleff fangen til Suerrige.

Den Fierde oc sidste/ er om hans Siugdoms tid/ oc hans salige affsked fra denne Verden. Vdi disse tider skulle wi finde/ det som ieg sagde om hannem/ at hand haffuer leffuit erlige/ oprictige oc Christelige/

lige/ och saa hensoffuit/ som it Guds barn.

Om den Første tid.

SAlige Otte Rud vaar født her vdi Siæland/ paa Vedby/ der mand screff Guds Aar/ M. D. xx. aff erlige/ velbyrdige oc Gudfryctige Forældre/ Her Knud Rud til Vedby Ridder/ oc Danmarckis Rigis Raad/ oc Frue Dorethe/ som nu baade hensoffue vdi vor HERRE.

Disse fromme velbyrdige oc Gudfryctige Forældre sette hannem til Skole/ vdi Soer

 Kloster/

Kloster / aff denne gode me-
ning / at hand der skulde lære /
baade Gudfryctighed oc tuct.
Thi de viste vel / at Gud som
haffde giffuit dem hannem /
hand vdkreffuer aff Forældre /
at de skulle holde deris Børn
til at fryete Gud / oc at leffue
erlige oc høffuiskelige / saa at
de som det icke giøre / fortørne
Gud storlige / met deris vtack-
nemmelighed oc forsommelse.

Der nu salige Otte Rud /
nogen tid lang effter sine For-
ældris tycke / vaar optuctet vdi
Soer Kloster / bleff hand aff
sine Forældre forskicket til Tysk
land /

land / huor hand først tiente for en Smaadreng / Greffue Joſt til Manſſeld / hos huilcken hand erlige oc tuctelige opdrogs / oc kom til større forſtand. Der effter tiente hand Greffuen aff Suartzborg/ind til hand bleff atten Aar gammel / huilcken Greffue ſom och giorde ſalige Otte Rud veractig.

Der effter drog ſalige Otte Rud / ind vdi Friſland / der den krig gick paa imellem Biſpen aff Mønſter oc de Gien-døbere/ ſom berømmede ſig at vere Euangeliſke/oc gaff hand

ſig

ſig til en Herremand / ved naffn Juncker Baltzer / oc tiente hannem vdi ſamme Krig / met Heſte oc Hoffmend. Der effter vaar hand ocſaa vdi den Brunſuigſke Feide / oc tiente Kørførſten aff Saxen met Heſte oc Hoffmend.

Der hand ſaa vdi nogle Aar haffde verit Ryter / gaff hand ſig til Landsknecte / oc bleff en Landzknect nogen tid lang. Saa ſiunis dette at haffue verit hans ſind oc anſlag aff Barndom / at hand vilde videlige forſøge ſig / paa det hand deſſ nytteligere oc be-

dre

dre kunde tiene sit Fæderne Ri-
ge met ære. Thi hand viste sig
at vere en Herremand / for
hand skulde hielpe til at beskyt-
te sit Fæderne Rige / met vaa-
ben oc veric / naar behoff gior-
des / som hand ocsaa giort
haffuer.

Om den Anden tid.

DEn Anden tid som wi
haffue at see salige Otte
Ruds erlighed / opric-
tighed oc Gudfryctighed vdi /
er den stund hand leffuede met
sin kiere Hustrue / Frue Per-
nille Oxe. Den tid hand vaar
kom-

kommen fra Tyskland/oc veret
her nogen tid vdi Riget / da
falt hans sind til at giffte sig/
oc effter hans salige Faders /
Her Knud Ruds raad / bad
hand om erlige/ velbyrdige oc
strenge Ridders/ Her Johan
Oxis / oc Frue Mette Gøes
daatter/Jomfru Pernille oxe/
huilcken hand oc fick/oc afflede
de samen viij børn/ aff huilcke
endnu vj igenleffue/ som er iij.
drenge/en Frue/oc ij. Jomfru-
er/ oc vdi dette Ecteskab leffue-
de hand saa/baade met sin kie-
re Hustrue oc Børn / oc met
andre/at hand haffuer it gaat
erligt

erligt oc Christeligt rycte / aff
alle de som hannem haffue
kient/ gierne hørde hand ocsaa
Guds Ord/gierne læsde hand
den hellige Bibel / tiit oc offte
gick hand til det Høyuerdige
Sacramente/ Sine Børn oc
Folck holt hand til Gudfryc-
tighed / hand omgicks gierne
met Guds Ords Tienere / oc
holt sin Sognepreſt vdi ære oc
beuiste hannem mange velgier
ninger. Ja kortelige at sige /
Denne dag lader see for øyen
huorlunde hand haffuer leff-
uet met sin kiere Hustrue/som
lader sig vel kiende at de haffde
begynt

begynt deris Ecteskab vdi en ret Gudfryctighed / oc den siden stadfest met erlighed/ høffuiskhed / lydactighed / tienstactighed oc fromhed vdi alle maade/som begge deris Hierte gaffue tilkiende. Før end hand døde / bad hand Slotz herren der som hand vaar fangen/ at hand vilde lade giøre en sterck Kiste til hans Legeme / thi ieg veed vel/ sagde hand / at min kiere Høstru lāder icke mit Legeme bliffue her/ som wi see nu at vere fuldkommet/ Huor aff mand kand vel vide oc forstaa huorlunde deris Hierte haffuer

uer

uer verit mod huer andre. Fordi / det hand der sagde at ske skulle / det haffuer nu hans kiere Hostru fuldkommet. Saa haffue wi nu seet / at salige Otte Rud vdi sit Ecteskab / haffuer holdet sig i erlighed / oprictighed oc Gudfryctighed i alle maade.

Om den Tredie tid.

DEn Tredie tid / vdi huilcken ieg sagde at salige Otte Rud haffuer leffuit erlige / oprictige oc Gudfryctige / er denne Feidis tid imellem Danmarck oc Suerrige /

rige/for vore mangfoldige syn-
ders skyld. Vdi denne feide lod
salige Otte Rud sig bruge eff-
ter Kongelige Maiestatz vilie
oc begering/til at affuerge Ri-
gens Fiender. For Elsborg
vaar hand salige Daniel Rā-
tzous Commissarius / der eff-
ter vaar hand ocsaa vdi det
slag for Halmsted / oc beuiste
sig der / som en oprictig Herre-
mand / som sit Fæderne land
kiert haffde / huilckit mange
bekiende/som der hos vaare.

Der effter bleff hand aff
Kongelige Maiestat forskickit/
til at vere Høffuitzmand paa
it

it Skib / som mand kallede Byes Løffue/ oc beuiste sig i den Bestilling met tro oc met ære / Der salige Her Herloff Trolle/Amiral (som vaar paa det Skib / ved naffn Fortun) vaar vdi vending met det Suenske skib Mageløse / som ocsaa bleff paa samme tid/da giorde salige Otte Rud Her Herloff besynderlig bistand for nogen anden / Der hand saa at Fortun bleff forskut aff de Suenske / oc vaar befrycten= dis at hun skulde vndergaa/ gaff hand sig imellem Fortun oc Mageløse/oc tuingde Ma=

 geløse

geløſe met ſkud/ oc ſkød ild vdi hans Krudtkammer/huor aff Mageløſe ocſaa vndergick.

Der Her Herloff Trolle bleff ſkut/ oc vaar kommen til Kiøbenhaffn/ bleff Otte Rud aff Kongelige Maieſtat vd-ualt til Amiral / offuer den gantſke Skibs flode/ oc vaar paa det Skib Jegeren/ Der Her Herloff det hørde / ſag-de hand til mig/ at hand viſte ingen vdi Danmarcks Rige bedre til en Amiral/ end Ot-te Rud vaar / Jeg vil ſige e-der god for / ſagde hand / at hand icke ſkal ſky for ſin Fiende

Der

Der Otte Rud nogen tid der effter formerckte / at de Suenske Skib vaare vdi Søen/som vaar den siuende dag Julij / Anno 1565. beredde hand sig til at falde sine Fiender an/ oc allerførst paakaldede hand Gud / raadde sit Krigsfolck/ at de skulde komme deris Eed oc ære ihu/ oc stride mandelige imod Rigens Fiender / Effter deñe formaning/oc effter hand haffde siungit nogle Psalmer baade danske oc tyske/falt hand sine Fiender an / ved klocken kunde vere ved sex om Morgenen/ oc varede den Slactning

 elleff-

elleffue timer/ vdi huilcken der bleffue mange Lantzknecte oc Bodsmend/saa at den Suen-ske Amiral bekiende sig at haff-ue mist vdi samme Slactning halffierde tusinde Landsknecte oc halffandet tusinde Bods-mend. Men der salige Otte Rud vaar vdi vending met fem Suenske Skib/ oc haffde nogle aff dennem indtaget/ bleff hand/effter hand mande-lige haffde veriet sig paa elleff-te time/ omhuerffuit aff den hele Suenske flode/oc (diss ver) fangen/ som hand vaar skut it stort saar offuer sit venstre øye
och

och saa bleff handført fangen til Stockholm / oc vaar hoss en Borgere vdi xiiij dage/bleff saa der fra kallet nedder til Skare til Kong Erick/oc strax bleff sent der fra til Stockholm igen/ oc bleff siden der fra skic-kit til Suartzø for Pestilentze. Men nogen tid effter at hand vaar did kommen / begyntis ocsaa Pestilentze paa Suartzø gaard / oc døde først alt det Folck hand haffde met sig/ saa at hand selff maatte rede sin seng/oc giøre sig ild / oc dette altsammen leed hand taalmo-delige,oc mandelige.

 Om

NV følger den fierde oc sidste tid som ieg faare gaff at actis vdi salige Otte Ruds leffnet. Der hans Folck vaare nu hen døde aff Pestilentz/ da bleff hand ocsaa befengt / oc før end hand følde sin siuge/bleff hand nogle spetter var paa sine arme / da kallede hand fadeburs Quinden til sig / oc spurde hende huad det skulde vere for spetter/ hun suarede oc sagde/ at det vaar de visse tegn til Døden. Der hand det hørde / lagde hand sine hender sammen / loffuede

Gud oc sagde: O du gode Gud / som haffuer ladet mig see dette Tegen paa mit Liff / paa huilket ieg kand see oc kiende / at det er mig icke mueligt / at kunde vndgaa Døden / dig ske euig loff oc ære / dig befaler ieg Høstru oc Børn / at du aff din euige Godhed dennem besørge oc beskytte vilt / Amen.

Der hand denne bøn saa giort haffde / sette hand sig neder oc screff tuende Breff / it til sin Høstru / Frue Pernille Oxe / det andet til Fru Inger Oxe / oc der met gick hand til Sengs / oc gaff hand sig for

ingen ting vden sin Høstru / saa lod hand Sognepresten kalde til sig oc Slotzherrẽ Mogens Pedersøn / i hues næruerelse hand bekiende sin Tro/ oc frimodeligen gaff sig fra denne Verden / ind til GVD alene/ Der effter annammede hand det Høyuerdige JEsu CHristi Legemis oc Blods Sacramente / oc met mange ord bekiende sin Tro / oc vaar frimodig/ saa at hand plat intet actede Døden/men saa hen til det rette Liff/ som hand foruentede sig vdi Jesu Christo/ oc soff saa sactmodeligen hen/

vdi

vdi Jesu Christi bekiendelse oc paakaldelse / den elleffte dag Octobris / Aar M. D. Lxv. oc bleff anden dagen begraffuen / vdi Sognekircken hoss Suartzø.

Saa haffue i nu hørt denne salige Mands Historie/saa megit som paa denne tid behoff giordes/huor aff wi kunde vide/ at vere fast oc sant det som ieg fremsette om hannem / at hand haffuer leffuet erlige/oprictige oc Gudfryctelige / oc siden hensoffuet vdi Jesu Christi sande bekiendelse oc paakaldelse.

Der

Der faare bør oss som igen leffue/ at tacke den euige Gud som alt gaat kommer aff at hand haffuer denne salige Mand saa beuaret/oc paa det sidste saa naadelige anammet til den euige glæde.

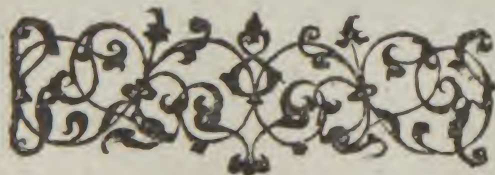
Haffuer ocsaa vngdõmen/ vnge Herremend besynderlige/ oc andre som haffue deris ære kier / it Exempel som de kunde met ære oc Gudfryctighed efftersølge/at voffue sig for deris Fæderne Rige / at vere deris Konge oc Herre hulde oc tro/ at haffue Gud for øyen/at vere frimodige vdi modgang oc metgang/ som hand vaar.

Haffuer ocſaa hans from=
me effterleffuerſke / Syſken /
frender oc venner / her vdaff
huſualelſe / at de høre oc vide /
at denne ſalige Mand haffuer
ſaa leffuet oc beuiſt ſig mod ſit
Fæderne Rige / at de der aff
haffue ære oc glæde. Ja offuer
alt / at de vide hãd er ſaa Chri
ſtelige henſoffuit vdi HErren /
at hand vden alt tuil ſkal gla=
delige opſtaa / paa den yderſte
dag / met alle Gudz børn / For=
di det er aldrig at tuile / at den
ſom døer Chriſtelige / ſkal io
ocſaa gladelige opſtaa til euig
Ære oc Salighed / vdi vor
HERRE

HERRE JEsu Christo. Ja dette bekiende ocsaa erlig oc freboren Mand / Mogens Pederson / Høffuitzmand paa Suartzø / der hand saa hannem vdi CHristi Naffns bekiendelse oc paakaldelse / saa frimodelige dø / Bliffuer icke (sagde hand) denne Mand salig / da bliffuer der ingen salig. Hand maa io haffue hafft en merckelig/frimodig oc hiertelig bekiendelse/før end hans Fiende gaff hannem saadant vitnesbyrd. Saa maa vel hans efftterleffuerske/ oc andre hans Slect oc venner/ her aff trøste
oc

oc husuale sig/ at de forhaabe/ at hand som er fra denne jammerdal kaldit / er vdi vsigelig glæde oc Salighed / hoss vor HERRE Jhesum Christum. Dette maa nu vere sagt om denne salige Mand/GVD vnde oss saa at leffue oc dø/ at wi kunde finde hannem glade vdi Himmerigs Rige/

AMEN.



Om

Om det Andet.

DEnne Salige Mands Christelige oc frimodige affgang aff denne Verden gaff mig Aarsage til at tractere den Text aff S. Pauli Epistel til Timotheum / som ieg oplæste for eders kierlighed / Thi lige som hand frimodige vdi en stadig Tro / oc met en god Sāvittighed gaff sig til Døden / saa er det oss ocsaa fornøden / at wi saa kunde leffue vdi denne Verden / at wi maa affskilis

lis fra hende met glæde oc frimodighed vdi Jesu Christo.

Strid (siger Paulus) en god Strid / beholt Troen / oc en god Samuittighed / huilcken som nogle haffue skut fra sig / oc ere bleffne skiffbrudne paa Troen.

Disse Pauli ord / vil ieg nu forklare / det beste Gud vil giffue Naade til / Gud giffue at ieg dennem saa kand forklare / at det skeer Gud til Ære / oc mange til salig vnderuisning.

Oc ere her tre Lærdomme at faare giffue/aff denne Text.

Den Første.

CHristne Menniskers Leffnet her paa Jorden / er at stride imod Aandelige Fiender.

Den Anden.

TRoen oc en god Samuittighed ere de rette Vaaben/ ved huilcke mand bekommer Seieruinding offuer sine Fiender.

Den Tredie.

HVor met Troen forskiudis/ saa at mand omkömer i denne Aandelige Strid.



Om

Om den førſte Lærdom.

STrid en god Strid. Met denne Befalning giffuer Paulus at forſtaa/ at huert Chriſtet Menniſke haffuer fiender vdi denne Verden/ huilke det altid ſkal ſtride imod/ Der hoſſ vdkreffuer hand/ at wi ſkulle vdi denne ſtrid/ ſtride mandelige/ oc icke vige fra vore Fiender/ Diſſligeſte loffuer hand oſſ Seieruinding/ i det at hand kalder det en god ſtrid.

Men huo ere Fienderne? Fienderne ere ſtercke oc veldige/ oc wi ere ſuage oc ſkrøbelige/

naar wi see til oss selff / Men naar wi see til vor Hoffuitz-mand/ oc findis hoss hannem/ da ere wi megit sterckere end vore Fiender. Vore første For-ældre haffde icke uden en Fien-de som er Dieffuelen/ men wi haffue tre/som ere Dieffuelen/ Verden oc vor hiemfødde Ti-ran/som er den syndige nature vdi oss. Disse tre Fiender/ en-dog de icke ens stride / da haff-ue de alligeuel it forset/ som er/ at de ville skille oss fra Gud / oc vdstøde oss fra den Euige Salighed / som oss er beredt vdi Jesu Christo.

Saa

Saa see wi / at det er icke en ringe ting/huor om her stri=dis vdi denne strid / derfor lig=ger oss ocsaa mact paa / at wi saa stride/at wi beholde Mar=cken/ det er Himmerige / huor fra vore Fiender vilde gierne foriage oss/ at wi met dem skul=de paa den yderste dag vnder=gaa oc fortabis. Om denne trendeslags strid vil ieg nu ta=le/oc tilkiende giffue/ huorlun=de vore Fiender anfalde oss.

DEn Første Strid er imod Dieffuelen oc hãs Krigsmend. Om denne Krig

haffuer GUD selff saa sagt i den første Mosi Bogs iij Ca.
JEg vil sette Fiendskab imellem dig (hand taler til Hugormen/ som forførde vore første Forældre) oc Quinden/ oc imellem din sæd oc Quindens Sæd. Det er/ Dieffuelen skal altid met sin sæd/ føre fiendskab/ imod Christum oc hans Kircke i Verden/ oc Christus oc hans Kircke skulle stride imod Dieffuelē/ oc faa offuerhaand/ saa at Quindens sæd skal paa det sidste sønderknuse Hugormens hoffuit/ och

saa skal den Christelige Kircke
euige triumphere i Himerigs
Rige/ thi vdi denne Verden er
ingen leide at foruente.

Jmod denne grum̃e Fiende
Dieffuelē loffue wi oss at ville
stride/naar wi døbis/fordi vdi
Daaben forsage wi Dieffuelē
met alle sine gierninger/oc loff=
ue Christo huldskab oc troskab
i alle vore dage / Ja i all euig=
hed. Oc er Daaben oss som it
Strids tegn/som Christus be=
falede oss at bære til en bekien=
delse/at wi ere Sathans suor=
ne fiender/ oc ville aldrig haff=
ue nogit met hannem at giøre/

men vere Christo lydige/oc vnder hannem stride imod Dieffuelen. Derfor betegnis ocsaa Christi Kaarssis tegn paa deris Ansict oc bryst som døbes/ at de skulle vide sig at skulle vnder Christi banere stride imod Dieffuelen/ oc bekomme Seieruinding formedelst hannem.

Denne Fiendis / det er Dieffuelens grumhed bescriffuis oss / mange steder vdi den hellige Scrifft. Men paa denne tid / vil ieg ickon en Sententz/aff den første S. Peders Epistel faaregiffue. Eders

mod-

modſtādere (ſiger hand) omkring gaar / ſom en brøllende Løue/oc ſøger/ huo hand kand opſluge.

Her ligner ſanctus Petrus Dieffuelen førſt ved en Løue/ huor met hād bemercker Dieffuelens grumhed / at wi icke ſkulle foracte hannem ſom en ringe Fiende/thi hand er grum oc ſterck. Ja hand er lige ſom en Løue er at acte imod it Faar eller Lam / ſom ingen ſtyrcke haffuer imod Løuen / naar det er fra ſin Hiurde.

Der næst ligner hand Dieff-
uelen/ ved en Løue som brøller
oc er vred/ for hendis vnger ere
hende fra tagne. Wi vaare al-
le lige som denne Løuis vnge/
før end Christus tog oss fra
Løuen/ saa er det icke vnder at
Løuen brøler oc beuiser sig saa-
re grummelige imod CHristi
Lemmer.

For det Tredie ligner hand
Dieffuelen ved en Løue/ som
paa alle steder gaar omkring/
oc søger huem hun kand opslu-
ge/ Oc det giør hand altsamen
for det fiendskab/ som bleff imel-
lem

lem hannem oc Quindens sæd/ der vore første Forældre vaar tilsagt / at skulle sønderknuse Hugormens hoffuit/ Det er / som skulde nedersla Dieffuelsens Rige / oc til intet giøre Dieffuelens gierninger.

JA huorlūde falder da Dieffuelen den Christne Kircke an ? Huad søger hand hoss dem at hand kand omkomme dem som haffue foret JESV Christo huldskab ? Dieffuelen falder den Christne Kircke an / besynderlige vdi trende maade.

Først

Først imod Christi Sand-
hed/ huilcken hand vilde gier-
ne nedertrycke.

Der næst / imod Menniſ-
kens Tro / huilcken hand gier-
ne vilde oprycke / aff Menniſ-
kens Hierte.

Siden for det Tredie/lurer
hand effter Menniſkens leff-
net / huorlunde hand det be-
ſmitte kand oc forucnde.

Vdi huilcke aff diſſe maa-
de Dieffuelen faar fremgang
haffuer hand Menniſket vn-
der ſig. Haffuer hand beſmit-
tet Leffnedet/ da haffuer hand
Troen ocſaa borte / ſaa kand
mand

mand intet gaffn haffue aff Lærdommen. Haffuer hand omkuldkast Lærdommen / saa kand mand icke haffue Troen/ oc icke heller leffue Christelige. Saa er det Dieffuelens største flid / at hand kand oss afflure / enten CHristi pure Lærdom/eller Troen/ eller it Christeligt leffnet / effter som Lærdōmen oc Troen vduise. Derfor er det oss høielige fornøden/at wi haffue act paa Lærdommen/at hand beholdis pur oc reen / at wi icke lade Troen slugne i vore Hierter / at wi icke lade oss forføre hen i it vchristeligt leffnet.

Huor-

HVorlunde setter da Dieffuelen sig imod CHRISti Sandhed/ det er det rette pure JEsu Christi Euangelium? Det giør hand besynderlige (foruden andet hemeligt suig/ som hand ellers bruger) met fem slags Krigsfolck / som hand haffuer vdi sin Besoldning / som er met Epicureer / Kettere / Dyenskalcke/ Tyrckere/oc dem som føre vnder Christi Naffn it skendeligt leffnet.

Ved Epicureer / det er ved de Mennisk som i deris Hierte acte ingen Religion / men mene at der er intet Liff/ effter Døden/

Døden / oc derfor staa de effter intet andet end vellyst. Deris Sprock er / Ede, lude, bibe, post mortem nulla voluptas. Det er / ver lystig / æd oc drick / effter Døden er ingen vellyst. Ved disse Epicureer / bespotter Dieffuelen Euangelij Lærdom / saa at der mange / formedelst Epicureers tale oc omgengelse / forføris fra CHristi Euangelio. Saadanne Epicureer ere meste parten aff de veldige Cardinaler / som ville siunis de som ene haffue den Christne Kircke at regere.

Ved

Ved Kettere/ det er ved falske Lærere/ staar Dieffuelen effter/at foruende/formørcke oc forderffue Guds salige Ord/ lige som Sathan selff giorde vdi Paradis/den tid hand foruende Guds Ord/ oc forførde Euam/ at hun skulde æde aff Eblet/ imod Guds befalning. Lige saa giør hand oc paa denne dag: Stundem fører hand vildfarelse om Gud oc de guddommelige Personer: Stundem necter hand Christi Guddom: Stundem fecter hand imod Christi Menniskelige natur: Stundem/ia alle tider

fra

fra Verdens begyndelse til denne dag/ oc paa deñe dag/ staar hand effter at beblande Louen met Euangelio / oc Euangelium met Louen / paa det at mand icke ret skal forstaa Christi velgierninger / oc huorledis wi kunde bliffue aff met vor Synd / oc bliffue retfærdige faar Gud formedelst Christi Retfærdighed / huilcken dem tilregnis som tro paa hannem: Stundem staar hand effter at beklicke de høyuerdige Sacramenter/ at wi enten skulde bruge dem foractelige/ eller oc giffue dem den mact som de icke

E haffue.

haffue. Kortelige at ſige/ i tu-
ſinde maader ſtaar hand eff-
ter / at beſmitte CHriſti pure
kielde / met Dieffuelens møg/
met Menniſkens Lærdom/ oc
atſkillige paafund.

Ved Dyenſkalcke / det er /
ved dem ſom ville ſiunis at
vere retfærdige / oc fuldkom-
me Louen / legger Dieffuelen
vind paa at føre had imod
CHriſti Euangelium. Fordi
naar Chriſti Euangelium met
ſit Lius / ſtraffer alle Men-
niſke / oc ſiger dem at vere w-
retfærdige/ at vere GUDS
Fiender / oc Vredens Børn /
vden

vden de omuende sig til Christum / oc acte for skarn all deris egen verdighed / verdskyld oc gierninger vdi alle maade / da fortørnes de saare/ oc hade Euangelij Lærdom/ och saae gierne / at Euangelium aldrig vaare til / Der faare forfølge de Guds Ords Tienere / oc hade dennem mere end Dieffuelen selff. Dette maa wi see vdi Paffuedommet/ thi Paffuen hand er alle øyenskalckis hoffuit paa denne dag/oc haffuer wsigelige mange Munckesuerme / met hues brumlen hand gierne vilde op-

fylde Menniskens øern / at de icke skulde høre deris rette veiuiseris Liud/ det er Jesu Christi pure Euangelium. Her tager Paffuen til hielp mange Herrer oc Førster / oc met den Babyloniske horis løn/ forfører dem fra Christo.

Ved Tyrckere setter oc Dieffuelen sig imod CHristi pure Lærdom oc Sandhed / saa at Tyrckeren met sine staar effter at forlegge/ icke aleniste Euangelium / men ocsaa CHristi naffn/ som Daniel Prophete/ lãg tid tilforn spaat haffde. Ja lige som Paffuen setter sig vdi

Guds

Guds Tempel / vnder Christi Tieneris naffn/som S. Pouel tilforn haffuer spaat om hannem / saa vil Tyrckeren effter Prophecien/ obenbare sette sig imod CHristum / som hans euige suorne Fiende.

Ved dennem som vnder Christi naffn føre it skendeligt leffnit / forhindrer Dieffuelen Euangelij fremgang vdi Verden. Fordi naar Tyrckerne see/ huorlunde mange leffue aff dem som kaldis Christne / da forarges de oc sige: Vaare den Lærdom aff Gud som de berømme sig aff/ oc kalde Euan-

gelium / da leffde de icke saa skendelige. Saa sige ocsaa Papisterne paa denne dag / naar de see huad der ere atskille Secter / atskillig tuist oc mange onde seder / iblant dem som ville hede Euangeliske: Huad? Skulde deris Lærdom vere ret / som saa skendige leffue? Saa domme wgudelige Mennisker om Lærdommen / aff deris seder oc leffnet / som bekiende Lærdommen / oc leffue dog ligeuel ret tuert imod hannem.

Denne Sathans Konst er icke ny/thi lige saa bar hand

sig

ſig at vdi det gamle Teſtamen-
te iblant Jøderne / der opuac-
te hand mange til ſkendelige
oc laſtelige Seder / huor aff
Hedninge fortalede oc beſpot-
tede Moſis oc Propheternis
Lærdom/huilcket Paulus brei-
der ſine Jøder til de Romme-
re vdi det andet Capittel. For
eders ſkyld/ſiger hand/ beſpot-
tis oc vanæris Guds Naffn
iblant Hedningene. Der faare
raadde Paulus tienerne ſom
trode paa Chriſtum / at de
ſkulde vere deris Herrer lydige
ſom icke trode/paa det at Guds
Naffn oc Lærdommen icke ſkulde

 beſpot-

bespottis / aff deris Herrer. Gud giffuet at de som haffue Suerdet i haanden/ det rettelige betencke kunde.

IMod Menniskens Tro setter Sathan sig vdi mange maade/paa det at hand hende kand enten aldelis oprycke aff Hiertet / eller oc bespy hende met en falsk mening. Her til bruger hand atskillige raad oc Argumenter / som hand indsaaer vdi Menniskens hierter/ aff Menniskens eget sind oc forstand / at mand saa aff Kiød oc Blod setter sig imod Troen.

See

See huad der ere mange Forargelser iblant oss som kal- dis Christne/ Iblant andre sec- ter er større rolighed / oc min- dre trette om Religionen/ Pa- pister komme offuer ens met huer andre / saa giøre ocsaa Tyrcker oc Muskouiter. De E- uangeliske haffue den ene træt- te effter den anden / Huad skal mand da der om tencke? Saa- danne tancker giffuer Sathan ind vdi mangis Hierter.

Kommer hand vel ocsaa met denne Tancke: See mig omkring vdi den vide Verden/

oc ligne dem som icke tro / met
de andre som kiende vor HER-
RE Jesum / oc plat intet acte
hans Lærdom / Da finder du
at de Christne ere en liden hob
foractis oc fortryckis aff de
andre / som ere mange / viise/
rige oc veldige / som gaa igen-
nem met alt det sla paa. Det
er icke tuil at Dieffuelen io
rycker mange met denne tan-
cke fra Troen / oc fører dem
hen igen/ enten vdi Papisters
eller vdi Tyrckers meninger
om Religionen. Denne tan-
ke haffde nær stot Dauid om/
saa at hand haffde nær om-
faldit/

faldit / huor om hand bekla-
gede sig haardelige i den tre-
diu oc siuende Psalme / huor
hand ocsaa lærer raad imod
saadan Fristelse.

MEnniskens leffnet oc Christ-
ne Seder / staar Dieffue-
len effter at omkaste vdi at-
skillige maader / Hand bær dig
vel faare de mange onde Ex-
empel iblant alle statter / baa-
de de visis oc vuisis / lærdis
oc vlærdis / Kongers / Edel-
folckis / Borgeris / Bønders oc
andris. Ja vel deris som skulde
vere it Lius for andre / huilc-
ke

ke der lære andre / som Paulus siger / oc icke lære sig selff. Hand giffuer dig vel deñe tancke ind/ vil GVD fordømme dem alle som saa leffue / da beholder hand vel selff Himmerige. Saa fødis oc formeris ondskab vdi Verden aff onde Exempel.

Sathan veed ocsaa vel / huad Synd huer er mest tilbøielig/ den tilbøielighed kand hand hemelige formere/ oc optende Menniskens onde inclinats oc tilbøielighed io mere oc mere/ indtil hand fremmer sin vilie/ saa fremt som hand icke faar modstand. Giff-

Giffuer ocsaa Sathan at-
skillige Aarsager til Synd/saa
at mange vberaadde forføris
til det at bedriffue / som de al-
drig før tenckte. Dauid tenckte
aldrig paa at ville omkomme
sin tro Tienere Vriam / oc be-
ligge hans Høstru / før end
Sathan gaff hañem den Aar-
sage/ oc visselige vaar det aff
Sathans indskydelse/at Ber-
sabea vilde paa denne tid/ vdi
Kongens Aasiun to sig/ oc
bare sit Legeme / aff huilcken
Aarsage Dauid falt vdi mord
oc hoer. Joseph vdi Egypten
gaffs vel saa stor Aarsage til
at

at synde met sin Herris Hø-
stru/ men hand lod sig icke for-
føre met den Aarsage/ men for-
actede den. Saa skeer det vel
vdi mange tusinde maader/
at Sathan foraarsager Men-
nisken/ til at falde i Synd/
de som icke haffue lært den rette
stride konst imod Dieffuelen.

Sathan giffuer vel ocsaa
vndertiden denne tancke ind/
at endog du synder/ da kant
du vel holde det hemelige/ at
ingen faar det at vide/ oc kant
der met vndgaa verdslig straff
Ja kant oc met tiden afflegge
den Synd/ met gode giernin-
ger/

ger / saa at det du synder i en maade/kant du oprette met en anden/ Du kant tage hundret daler fra en stackarl/ oc giffue en Staadere en blaffert.

Der sigis om en Mand/ som ieg icke vil neffne/ at naar hand skattede en Bonde met wret it par Øren aff/ da sagde hand: En Pater noster tien Gud/ oc mig tien it par Øren. En anden sagde til en Encke/ som hād haffde tuingt en halff Gaard fra met wret/ oc hun sagde hannem at skulle det vndgielde paa Domme dag/ Ja sagde hand/ truer du mig

met

met den yderste Domme dag/ haffuer ieg saa lang dag / da faa mig den anden part met paa regenskab. Fordi der samme Encke saa vel / at det vilde icke andet vere/end at hun skulde slippe gaarden / sagde hun vdi sin sorge: Ja i skulle suare mig paa den yderste dõme dag.

DEn Anden Strid som en Christen haffuer / det er imod Verden / som ocsaa bruger sine atskillige Finantzer oc raad/ til at forføre Mennisken met. Verden som er forfengelig oc vanartig/ set-

ter de Gudfryctige fore Ver⸗
dens praal/ære/glæde/ rigdom
velde oc vellyst/at du dem skalt
i huorlunde du dem kant be⸗
komme/ søge aff yderste mact
oc formue/ oc huad dig der vdi
forhindre kand skalt du intet
acte / men ickon søge met ret
oc wret/ saa megit du kant be⸗
komme aff denne verdslige Lyc⸗
kes velgierninger oc gaffn. Her
hielper Sathan met dette ar⸗
gument : Rigdom/ ære oc vel⸗
lyst er Guds gaffue/ hui maa
mand da icke staa der effter?
Mange som wi tro at vere sa⸗
lige / haffue offuerflødige ve⸗

F ret

ret begaffuede met Lyckens offuerflodighed.

Men Paulus gior skilsmisse imellem at vere rig/ oc at søge effter rigdom. Naar rigdom kommer aff Guds velsignelse oc hans forsiun/ vden din Næstis skade oc wrœt/ da brug hannem ret/ Gud til ære/ oc din Næste til gode/ lad hannem icke bliffue Dieffuelens snare/ huor met hand kand dig omkomme. Saa spiller denne forgengelige oc wfromme Verden for oss/ oc vil locke oss/ saa lenge at hun forfører oss/ fra it Christeligt leffnet.

Den

DEn Tredie Feide oc Strid/ſom en Chriſten haffuer / det er met den hiemfødde oc huſuaande Tiran / ſom er den forderffuelige Nature oc Arffueſynd / ſom wi haffue aff Adam. Denne Nature oc Synd er aldrig ſtille/ altid ſøger hun Herredome vdi Menniſket/ der til hielpis hun aff Dieffuelens indſkydelſe / ſom indgiffuer onde Tancker vdi Menniſkens hierte/ Diſſe tancker / naar de bliffue nogen ſtund vdi Hiertet/ da optendis onde affecter. Naar diſſe onde

affecter bliffue nogen tid / da føre de Menniskens vilie / til at samtycke det som ilde tenckis / oc verre begeris / Saa falder mand effter Syndens begering / vdi en Synd effter en anden / indtil mand er gantske nedersiuncken vnder Synden / huilcket som Dauid beklager / der hand siger / vdi den attē oc tiuende Psal. **Mine Synder gaa offuer mit hoffuit / oc trycke mig / som en stor Byrde.** Dette kalder S: Pouel til de Romere / i det vj. Cap: Syndsens rige til

til Døden / Fordi huo der leff-
uer effter denne Tirans raad/
hand skal dø / siger Paulus/
til de Romere/ i det viij. Cap.

Saa see wi mine fromme
Christne/ huad wi haffue for
Fiender / som icke ere at for-
smaa oc foracte / de feide imod
oss / icke om Guld eller Perle
krantze/men om det euige Rige
Huo som her lader sig offuer-
uinde / hand bliffuer vnder
Dieffuelen / vden hand oprei-
sis inden hand hen døer aff
denne Verden / Men huo der
vinder oc bliffuer bestandig i
denne Strid/ hand faar Ret-

 færdig-

færdigheds Krone / som Paulus siger oss at vere beredt / aff den retfærdige Dommere JEsu CHristo.

Om den anden Lærdom.

WJ haffue nu hørt huad Strid wi haffue / Nu lærer Paulus oss / huor lunde wi kunde bliffue bestandige / vdi denne vanskelige Krig / Oc siger Troen oc en god Samuittighed / at vere de rette Vaaben / ved huilcke mand bekom̃er Seieruinding. Holt Troen / siger hand /

oc en

oc en god Samuittighed Saa staar Seieruinding vdi disse tuende ting/som er/Troen oc en god Samuittighed/huilcke der icke kunde skillis at/ vden de baade omkomme. Huor Troen er / der er Samuittigheden god/huor en god Samuittighed er / der er Troen / endog en god Samuittighed kommer oc fødis aff Troen. Saa vil ieg Først tale om Troen/ oc der næst/ om en god Samuittighed/ giffuendis tilkiende/ huorledis de skulle brugis imod vore Aandelige Fiender.

Om Troen.

DER er ingen ting det Menniske som saligt vil bliffue / saa nyttelig at vide oc haffue / som en ret / fast oc liffactig Tro paa JEsum Christum / Thi foruden den er ingen Salighed at foruente / men euig vselhed oc pine. Der for bør oss at vide / huorlunde en ret / fast oc liffactig Tro vndfangis oc fødis vdi Menniskens hierte / huorlunde hun voxer / huorlunde hun giffuer fruct aff sig / huorlunde hun strider / prøffuis oc faar Seier-
uinding /

uinding offuer Dieffuelen / Verden oc Synden. Endog at denne Lærdom om Troen / tit oc offte faaregiffuis vdi vore Kircker oc skoler / saa at mand burde at vere her om nocksom oplært / da vil ieg alligeuel paa denne tid tale om samme Tro / det alder enfoldigste mig mue-ligt er / saa at ingen skal vere (met Guds hielp) som vil giffue act paa det ieg sige vil / som skal ey forstaa en ret / fast / Christe-lig Troes natur oc art / oc skal kūde skille en leffuendis Tro fra den hycklerske Tro / som mange daarlige berømme sig aff / icke

 ander-

anderledis / end wbesindige/ Meñiske mene sig at vere smyckede met guld oc vere store Herrer/naar mand henger koffuer kæder paa deris Hals/oc setter halm kroner paa deris hoffuit.

Men før end Troen vndfangis oc fødis i noget Menniske/haffuer hand fire ting at acte/ som fire trapper/ at huilke mand skal opstige til Troen.

Den Første er / Syndens bekiendelse.

Den Anden er/Guds vredis fornemmelse.

Den Tredie er/ Anger for Synden.

Den

Den fierde er/ Christi kund-
skab.

DEn Første Trappe
der/ Syndens bekiendel-
se/ huilcken mand bekommer
aff Guds Low/ Fordi Guds
Low er en Regel/ huilcken som
maaler oss aff / huad ret oc
huad wret er / huad Gud vil
haffue giort aff oss / oc huad
hand vil haffue lat. Saa at alt
det som er vdi oss/eller skeer aff
oss /som icke kommer offuer ens
met denne regel som er Louen/
det er Synd/huilcken som gru-
elige fortørner Gud. Der

faare

faare skal huert Mēniske prøff-
ue sit leffnet oc sine gierninger/
effter Louens regel / oc der aff
beslutte om sine gierninger/om
de ere Synd eller ey.

Oc paa det at ingen skal
vrangelige bruge dēne regel/da
er der tuende stycker at mercke.

Det Første er/ Huad som
heldst/der er enten imod Guds
kierlighed / eller imod Mennis-
kens kierlighed / det forbiudis
vdi Louen/endog det icke er vd-
tryct met klare ord. Fordi den
gantske Low indeholdis vdi
disse tuende Hoffuitstycker: Du
skalt elske HERREN din Gud
aff

aff din gantske Siæl / aff din gantske forstand / oc aff din gantske mact/oc Du skalt elske din Næste / lige som dig selff.

Det andet er / at Louen er Aandelig / som vdkreffuer en pur / fuldkomen/ euig oc Aandelig lydactighed / huor aff er at forstaa / at intet Menniske kand fuldkomme Louen/ Fordi Menniskens vilkor ere tuert imod Louen / som den hellige Paulus siger. LOuen er Aandelig/men ieg er dødelig/ saalt vnder Synden. Her vdaff er at forstaa/ at

at huert Menniske er skyldigt imod alle Guds Bud / oc icke kand begynde nogen lydighed effter Louens vilie / før end mand bliffuer igenfødt / ved Troen/aff den hellig Aand.

DEn Anden Trappe er Guds Vredis fornemmelse/eller følelse vdi Menniskens Hierte for Synden. Thi naar mand seer sin Synd da skal mād ocsaa see til Guds Vrede/oc til sin fortiente straff oc Fordømmelse.

Denne Guds vredis fornemmelse oc følelse vdi hiertet/ at

at mand føler sin Synds slemhed oc værstyggelighed / oc sin retfærdige straff / kommer aff disse effterfølgendis tings betenckelse.

DEn Første ting/ huor aff wi kunde kiende Guds vrede / oc vor fortiente forbandelse/ er den Low som Gud sette Adam for i Paradis/ som saa lyder: **Naar du æder aff det Træ/ da skalt du dø.** Her truer Gud den gantske Adam/ det er/ icke allereniste Adams Person / men ocsaa Adams natur/ som wi alle haffue/ der

ere

ere fødde aff Adam/ Der faa-
re gaar den samme fordømmel
se som Adam falt vdi / ocsaa
offuer oss/ som ere fødde aff A-
dam. Det lærer oss Dauid/
i den halfftrediesinds tiuende
oc første Psalme / oc Paulus
til Romerne/ i det siette Cap:

DEn anden ting/huor aff wi
kunde kiende Guds Vrede
oc vor fortiente straff / er den
Sententz som GVD haffuer
sæt hoss sin Low/som er denne.
Forbandet vere huert
Menniske/ som icke giør
alt

alt det som er screffuit vdi Louen / oc fuldkommer det. Denne Forbandelse kommer aff Guds retfærdige Vrede / oc henger offuer Syndens store værstyggelighed / oc fører hen til euig pine oc straff / alle dem som icke bliffue befriede der fra / for JEsu CHristi Døds oc pinis verdskyld.

DEn tredie ting / huor aff wi kunde kiende Guds Vrede oc vor retfærdige Fordømmelse / er Guds Handscrifft vdi

vore Hierter / som er vor egen Samuittighed / som bær vidne om de to Sententzer som ere oss offuer gangne / den ene vdi Paradis / den anden vdi Mosi Low.

Der faare / saa tit oc offte som wi føle banghed vdi vor Samuittighed for Synden / da skulle wi tencke / at det er Guds straff oc atuarsel / om den euige Død oc Fordømmelse før Syndens skyld / vden wi bliffue hiolpne der fra / ved CHRistum.

DEn fierde ting / huor aff wi kunde

kunde kiende Guds Vrede oc vor fortiente straff / er Guds vredis tegn / som haffue sig vdi tuende maade.

Somme tegn straffe / oc met straffen giffue de Guds vrede tilkiende / som er Pestilentze / Dyr tid / Hunger / Krig oc andre atskillige plager / som Gud enten straffer hele Land oc Riger met / eller nogle vdi Land oc Rige / dog de andre til atuarsel / om deris tilkommendis straff som sparis / vden de rette oc bedre sig.

Somme tegn ere true tegn / naar Gud icke strax straffer /

men lader ſke tegn/ſom betegne
den tilkommende ſtraff at vere
forhaanden. Om ſaadāne true
Tegn/haffue wi mange Hiſto-
rier/ baade i verdſlige Bøger/
oc i den hellige Scrifft. Huad
Tegn der gick for Jeruſalems
forſtyring/ſcriffuer Egeſippus
oc mange andre. Huad vrede
Tegn der ſkal gaa for den yder-
ſte dag / ſiger CHriſtus hoſſ
Mattheum/ i det fierde oc tiu-
ende Ca: Oc legger hand deñe
paamindelſe der hoſſ. Seer
til at ingen bedrager eder
Huad ſom icke vaanlige oc al-
minde-

mindelige pleier at ske (endog at det tit oc offte kand haffue sine naturlige sager / saa som Cometer/store vandløb/gruelig storm / oc andet saadant) det betyer alt noget.

Her haffuer mand seet blodrøt Vand i fior oc i dette Aar/ her vdi Danmarck / huor om mand hører atskillige meninger/Somme sige at det skal vere naturligt sõme anderledis. Ja vere sig naturligt eller ey / vdi store vand eller smaa / vdi beck eller Aa/vden tuil er det aff Guds viise raad oc tilladelse/ som vil atuare oss om større

straff / vden wi snarlige bedre
oss. Fordi naar Gud lader saa-
danne vrede Tegn ske / da vil
hand at wi skulle tencke tuende
ting. Den første er vor Synd/
oc vor fortiente straff for Syn-
den. Den anden er hans Ret-
færdighed/oc hans Barmhier-
tighed. Retfærdighed/at hand
vil straffe oss / om wi icke bedre
oss. Barmhiertighed / om wi
met aluerlighed omuende oss
til Gud / vdi en sand oc lang-
uarendis penitentz. Gud hand
truede Niniuiterne ved Jonam
Prophete/at deris Stad skul-
de omkomme inden fyrretiue
dage/

dage/ effter at Jonas begynte at vdraabe denne Guds atuarsel/ Men huad skedde der? Der de aluerlige bekiende deris Syndoc fortiente straff/ oc der hoss giorde penitentze / da omuende GVD sin vrede/ oc retfærdige heffn til Naade oc Barmhiertighed.

Saa giorde vel ocsaa Gud mod oss paa denne tid / om wi ellers vilde efftersølge Niniuiterne / vdi en sand oc aluerlig Penitentze / oc vilde afflegge vore mange blodige Synder/som ville straffis met Blod / vden wi rette oss.

DEn tredie Trappe/ som gaar for en ret Tro er anger for Synden/ at wi saae gierne at wi aldrig haffde syndet/ Ja at wi faa had oc vederstyggelighed til Synden.

Dette had oc vederstygge-lighed til Synden/ kand her aff komme.

Først at du betencker/ at det er Dieffuelens største lyst/ at hand seer Mennisket som er skabt effter Guds billede/ at ville heller følge sig effter end Gud/oc ville heller bære Dieff-uelens tegn end Guds.

Der

Der næst/ at du tencker som tilforn sagt er / huor storlige Synden fortørner Gud oc vddriffuer den hellig Aand aff hiertet / Ja giør Dieffuelens bolig aff Guds bolig.

For det tredie/ at du tencker huad for skade du selff haffuer aff Synden/ oc huad skade du giør andre / met dit onde Exempel.

For det Fierde / at du ret betencker Syndsens slemhed oc vederstyggelighed/som iager Guds hellige Engle fra dig. Disse fire ting/maatte vel røre vore hierter til anger for Synden.

Den Fierde Trappe / som gaar for en ret Tro er Christi kundskab / saa at du kiender hānem ret. Dette kundskab er at bekomme aff Euangelij predicken / som lærer oss huor faare CHristus er kommen til Verden / huo hand er / oc huorlunde hand er befindet mod fattige Syndere / som komme til hannem

Hand er vdsent til Verden / at hielpe fattige Syndere aff met deris Synd. Saa siger Johannes: See GVds Lam / som bort tager

Verdens Synder. oc hãd siger selff: Jeg er kommen at kalde Syndere til omuendelse.

Hand er en sand Gud/saa at hand kand vdrette alt det hand vil / oc vil alt det hand haffuer loffuit. Hand er it sant Menniske / som haffuer anammet vor natur paa sig/ paa det at hand vil giøre vor natur delactig vdi Guddommelig ære oc herlighed. Hand er en Person Gud oc Mand/ at du skalt vide / at hans gierninger ere nocksom/til at hielpe dig.

dig. Hand haffuer taalt Død oc pine for dine Synder. Hand haffuer fuldkommet Louen for dig / dig til Retfærdighed / Hand haffuer offret sig selff for dig/oc giort Bøn for dig.

Hand er saa besindet mod dig / at hand vil hielpe dig / i huor stor en Syndere du est / om du vilt ickon kõme til hannem oc tro paa hannem. Hand siger: **Kommer hid / alle som ere besuerede / Jeg vil tage eders Byrde fra eder.** Dette sit Hierte haffuer

hand

hand ladet ſee i mange Men=
niſke / vdi Magdalena / vdi
Røffueren paa Kaarſſit / oc
mange andre. Ja lige ſom
hand er kommen vdi Verden
for alle Menniſkis ſkyld / ſaa
vil hand i Sādhed/alle Men=
niſkis ſalighed/ dog ved Troen
til ſig. **Huo/ſiger hand/
ſom ſeer Sønnen.** Det er/
huo ſom bekiender Sønnen for
Verdens Frelſere/ **Oc troer
paa hannem/ hand ſkal
haffue det Euige Liff /
oc ieg ſkal opuecke han=**

nem/

nem/paa den sidste dag.

Saa haffue wi nu hørt huad der gaar for Troen / før end hun kand vndfangis oc fødis vdi vore Hierter/ Naar du vdi dit hierte haffuer gaaet disse fire Trapper op/aff huilcke tre første / du forstaar huad fordømmelse dig faare staar / om du icke bliffuer hiolpen aff met Synden : Men aff den fierde forstaar du at deñe hielp er at bekomme aff Jesu Christo/ saa at den som troer paa hannem / skal faa Syndens forladelse/ oc det euige Liff.

Aff

Aff disse tancker optendis ved den helligAand / en stor brendende begering til at bliffue delactig vdi Christi verdskyld (dette er Troens vndfangelse) oc vdi det samme forlader Mennisket sig aldelis paa Christi foriettelse / effter som hand haffuer loffuit alle dem som komme til hannem (Dette er Troens fødsel vdi Hiertet) Saa er nu en ret / fast / liffactig oc Christelig Tro / en hiertelig begering til Guds Barmhiertighed vdi Christo / oc en viss forladelse paa Jesum Christum / at hand vil aff Naade forla-

forlade Synden / oc ſalig giø=
re den ſom troer paa ſig / for=
uden all Menniſkelig fortieni=
ſte / vdi nogen maade.

Den ſom ſaa troer / hand haffuer Syndernis forladelſe / formedelſt Chriſti pinis ſkyld / hand er retfærdig giort / met JEſu Chriſti Retfærdighed / ſom hannem er tilregnet / hand er Guds barn / hand er forligt met Gud / hand er it nyt Menniſke / hand haffuer tilgang til Gud / hand ſtaar vdi Guds Naade oc yndeſt.

NAar denne Tro er ſaa vndfangen oc født vdi Men=

niſkens

niſkens hierte / efftérdi at hun er megit ſpæ oc liden vdi begyn= delſen/ ſkal hun voxe daglige / oc formeris all vor liffs tid/aff Guds paakaldelſe oc hiertens Bøn / aff Guds fryct / aff de høyuerdige Sacramenters brug. Ja den ſom troer/ hand ſkal bede met Dauid oc ſige:

O HERRe ſtadfeſt din gierning vdi mig/ſom du begynt haffuer/ giff mig din helligAand / regere mig vdi din Sandhed.

Vdi ſaadan Bøn fornemmer

du

du ſuar aff Gud / formedelſt ſtor glæde oc huſualelſe/vdi dit hierte/huilkē glæde oc huſualelſe er den hellig Aāds vidneſbyrd/ at du eſt Guds barn/oc haffuer allerede begynt det euige Liff.

Saadan en leffuendis oc Chriſtelig Tro / hun er icke w=fructſommelig/ men hun lader ſine deylige Fructer ſee / ſom ſtaar beſynderlige her vdi/ at Mand her effter vil vere Gud tacknemmelig/ oc ſkicke ſig eff=ter hans vilie/ aff ſin yderſte mact oc formue/ oc at mand vil icke her effter met vilie oc vidſkab forgribe ſig imod Gud

men

men hannem met sind/ hierte/ tunge oc gantske leffnet / tacke oc prise / lige som Abraham giorde/ hues Børn de alle kal=dis/ som gaa i hans fodspaar/ met Tro oc Lydactighed.

DEnne Troens Fruct staar besynderlige vdi fire ting.

Den Første er Gudfryc=tighed/at du tencker dig at gaa oc staa/ ligge oc side / vaage oc soffue / æde oc dricke / tale oc giøre vdi Guds Aasiun / som er din kiere Fader / til huilcken du altid skalt opløffte dit Hier=te/ hannem frycte/ hannem be=

de / hannem dyrcke / hannem ære / baade vdi enrom oc met andre.

Den anden er tvskyldighed / at du holder dig saa / at ingen kand kaste dig nogen last faare met Sandhed / at du est høff-uisk baade hoss dig ene oc iblāt andre / at du fører it ret leffnet. In Summa / at du daglige staar effter / at kunde døde den gamle Adam vdi dig / oc op-uecke det ny Menniske / saa at GVDS billede kand kiende paa dig.

Den Tredie er kierlighed imod sin Næste / som besynder-

lige

lige lader sig see vdi Barm-
hiertighed mod arme fattige
Mennniske. Meent du / siger
Augustinus / den at vere en
Christen/ aff hues brød den
hungrige aldrig mættis? Met
hues dricke den fattigis trøst
aldrig slyckis? Hues bord in-
gen fattig kiender? Vnder hues
tag ingen fattig fremmet hui-
ler? Met hues klæder ingen
nøgen skiulis? Met hues hielp
ingen Fattig vederquegis?
Bort det at den skulde kaldis
en Christen oc Guds barn/
som saadan er.

Den fierde er flittighed vdi/

 Em-

Embede oc kald effter Paulj raad / Huer siger hand/ Vere flittig vdi sin bestilling. Her tørst du icke acte/ huor ringe eller stort dit kald er. Men act ickon disse try ting/ som er/ at dit kald er aff Gud/ at du est ret der til kommen/ at du der vdi est flittig / paakaldendis Gud/ at hand vnder dig Velsignelse vdi dit kald.

Denne Tro prøffuis met Kaarssit / Ja lige som Guld prøffuis vdi Ild/ om det er purt oc klart / saa prøffuis Troen vnder Kaarssit/om hun er ret/ fast oc liffactig.

Denne

DEnne Tro strider imod Sathan / Verden oc Synden / oc bekömer glædelig Seieruinding offuer alle sine Fiender.

Ja siger du: mine Fiender ere mig alt forstercke / huo kand stride imod den lede grumme Dieffuel? Huo kand offueruinde Verdens suigactighed? Huo kand saa vnderdempe Synden / som hand gierne vilde? Min frõme ven / Seer du til dig selff / da est du megit for ringe / at stride imod disse veldige oc grumme Kemper / Men seer du til Jesum Christum / da er Seieruinding lættelig at bekõme.

HVorlunde kand min arme lille Tro bekõme Seieruinding? Troen bekommer Seieruinding/ for tre sager skyld.

Den første er/fordi Troen haffuer den met sig / som haffuer offueruundet Sathan / Verden / oc Synden / som er JEsus Christus / hand siger selff: **Verer frimodige / Jeg haffuer offueruundet Verden.**

Den Anden sag er/ Fordi Troen hun tager sine Vaaben oc verie der hun strider met/ icke aff verdslige/ men aff sin HER-

HErris Jesu Christi Ryst-
kammer / som ere sterckere oc
fastere end alle Verdens Vaa-
ber oc verie.

Den tredie sag er/at naar
mand trengis haardelige aff
sine Fiender/da giffuer Troen
sig ind vnder CHristi skiold /
met en hiertelig paakaldelse.
Ja lige som Teucer den Greske
Krigsmand / hand vaar alt
forringe til at stride imod Hec-
torem / derfor tog hand sin
Broders Aiacis bue oc pile /
oc skød til Hectorem met oc de
andre Troianer / Men naar
at Fienderne trengde hannem/

gaff hand sig ind vnder sin broders Aiacis skiold/lige som it Barn vnder sin Moders kaabe. Saa ere wi ocsaa for ringe til at staa vore Fiender imod/oc vore egne verie ere alt forsuage der til / derfor tage wi vor Broders verie oc sette imod Fienderne / Men naar de trenge oss / da giffue wi oss vnder vor Broders Jesu Christi skiold/lige som Børn vnder deris Moders kaabe. Saa faa icke wi arme ringe Menniske Seieruinding / aff vor egen styrcke eller mact/ men aff JEsu CHristi vor Broders

oc

oc Saliggiøreris krafft oc be-skytning.

Naar Troen er saa berystet/ trin hun frem imod sine Fiender/som er Dieffuelen/Verden oc Synden som boer vdi oss.

TRoen setter imod Dieffuelen/met tuende besynderlige verie/ som er Guds Ord oc en hiertelig Bøn til Gud.

Met Guds Ord støder Troen om alle Epicureer/Kettere/ Dienskalcke/ Tyrckere oc Misdedere. Thi Troen veed at all Verden skal forgaa/ før end en Bogstaff skal forgaa

aff Guds Ord. Fordi Gud er den euige Sandhed / ſom aldrig kand liue/derfor traadſer Troen imod alle Epicureer ſom forſmaa Ordit/ imod alle Kettere/ ſom det foruende ville/ imod alle Dyenſkalcke/ ſom det hade / imod alle Tyrckere/ ſom det met Blod fordempe ville/imod alle Miſdedere ſom met deris ſkẽdige leffnet Guds Ord forhindre ville. Ja aff dette Guds Ord veed Troen/ at Helffuedis porte / det er Dieffuelen met alle ſine raad/ mact oc finantzer/ kunde intet imod dem ſom haffue Troen til Jeſum Chriſtum.

Der næst strider Troen imod Dieffuelen met en inder-lig Bøn til Gud/ i vor HER-ris Jesu Christi Naffn/ oc her met forfærder hun Dieffuelen oc kommer hannem paa flučt. Mand scriffuer/ at naar en Hane slaer sine vinge oc ga-ler/ da forfærdis oc forskreckis en Løue som det hører/ i huor grum hun er/ saa gaar det oc her/ Naar en Christen slaer sine vinger/det er/Naar hand henger paa Guds Barmhier-tighed/oc paa Troen til Jesum Christum/ da forfærder hand Dieffuelen/met sin lyd/det er/ met sin bøn til Gud. Kor-

Kortelige at sige/ huad hel-
ler Dieffuelen lurer effter Lær-
dommen at forkrencke / eller
effter Troen at forfalske / eller
effter leffnedet at besmitte/ da
setter Troen imod Dieffuelen/
GUds Ord / oc en inderlig
Bøn.

JMod Verden setter Troen
Guds Foriettelser om euig
glæde / om euig ære / om euig
rigdom/ om euig vellyst/oc der
met foracter Verden / met all
sin forfengelighed / Oc naar
hun trengis hart aff Verden/
da giffuer hun sig aldelis vn-
der

der CHristi skiold / met Bøn oc Taalmodighed.

JMod Syndsens onde tancker setter Troen idelig læsning oc betenckelse aff den hellige Scrifft. Jmod Syndsens onde begeringer setter Troen Aandens begering/saa at hun icke samtycker oc giør Syndsens vilie / paa det at hun icke omkaster den gode Samuittighed/som Troen altid vil haffue met sig.



Om

Om Samuittigheden.

DEn anden part aff den Regel/ som de skulle skicke sig effter / der ville stride en god strid/ oc bekõme Seieruinding offuer deris Fiender/ er en god Samuittighed/ som er næst Troen den ypperste ting/ som noget Mẽniske kand haffue/ vdi denne Verden.

Rigdom er lystig/ viisdom er nyttig/ deilighed er yndelig/ Mact oc velde er priselig / stor Æt oc affkomme er herlig / Sundhed oc karskhed er elskelig/ Ære oc naffnkundighed er lofflig.

lofflig. Men alle disse i tusinde maader offuergaar Jobs oc Lazari gode Samuittighed endog deris lycke vdi Verden/ vaar ynckelig. Tenck derfor ihuo du est/ at du vdueller dig det som best er.

Men paa det at wi ret kunde døme om Samuittigheden / som er Guds vidnesbyrd vdi Menniskens hierte / indtryct aff Gud / til en atuarsel om huad dem skal offuerkomme vdi fremtiden / som enten leffue vel eller ilde. Vil ieg faaregiffue oc forklare fem stycker/om Samuittigheden.

Først/ huad mand kalder Samuittighed.

Der næst / huorledis hun forandris.

For det Tredie / huorledis mand kand bekomme en god Samuittighed / som den icke haffuer.

For det Fierde/huor mand kand beholde en god Samuittighed.

For det femte oc sidste/huad gaffn mand haffuer aff en god Samuittighed / oc huad skade mand haffuer aff en ond Samuittighed.

Samuit-

SAmuittighed er en vnderlig Guds gierning / vdi huilcken fire ting kōme tilsammen / Det Første er en Regel / om huad mand giøre skal. Det andet er den gierning som giøris. Det tredie er beslutning vdi Menniskens forstand / om gierningen. Det Fierde er / at mand føler Guds Dom vdi hiertet / om det som giort er.

Joseph vdi Egipten viste denne Regel : Du skalt icke bedriffue hoer: den vkyske Quinde raadde hannem til / at giøre imod Regelen / huilckit hand

dog icke giøre vilde: Aff denne
Regel / oc denne gierning be-
sluttede Joseph i sin forstand/
at hand haffde giort ret effter
Regelen: Aff denne Regel /
aff denne Josephs gierning/oc
aff denne beslutning om sam-
me gierning/ følger det fierde
effter vdi Josephs hierte / saa
at hand følde Guds dom om
sin gierning/ som er/ at hun er
Gud behagelig. Denne fø-
lelse vdi hiertet vaar en glæde/
at hand icke forgreb sig imod
Gud oc sin Næste / men holt
sig kyskelige / effter Guds be-
falning.

Dauid

Dauid viſte denne ſamme Regel : Du ſkalt icke bedriffue hoer / Hand ſeer Berſabeam/ oc bedriffuer hoer met hende imod Regelen/ Aff denne Regel oc aff denne gierning beſluttede Dauid i ſin forſtand/ at hand icke haffde giort ret / Effter denne beſlutning oc met denne beſlutning/følger Guds dom vdi hans hierte om hans horerj / huor aff hans Hierte bliffuer bange / oc føel Guds retfærdige Dom/oc frycter for den ſtraff / om huilcken Gud paaminder hãnem/ met hans Hiertens ſorge.

SAa forandris Menniskens Samuittighed/ effter gier-ningens vilkor / saa at hun er enten ond eller god.

En god Samuittighed er/ naar mand finder gaat/ det er glæde/vdi hiertet/ aff den dom som besluttet er om gierningen/ som er giort effter Regelen/ det er effter Guds vilie oc befalning.

En ond Samuittighed er/ naar mand finder ont/ det er/ sorge vdi hiertet/aff den Dom som besluttet er om gierningen som er giort imod Regelen/det

er

er imod Guds vilie oc befal-
ning.

III.

Ere icke alle Menniske Syn-
dere / oc Samuittigheden
følger gierningen? Det er vist.
Da kand der io ingen haffue
en god Samuittighed / fordi
at alle haffue giort imod Re-
gelen / som er Guds Low. Her
skal mand saa suare til: Men-
niskens Samuittighed haff-
uer tuende Regle at holde sig
effter / Den ene er Louen / Den
anden er Euangelium.

Der Dauid haffde bedreff-
uit hoer oc mord / straffedis

hand aff Louen oc haffde en
ond Samuittighed / huilcket
som haffde veret hannem Aar=
sage til Mistrøst oc Fordømel=
se/haffde hand icke hørt Euan
gelium. Der hand nu vaar
bange/ for sin Synd / oc Na=
than predickede hannem Eu=
angelium faare/ om Synder=
nis forladelse for Christi skyld/
bleff Troen paa ny vndfangen
oc født vdi hans Hierte/ ved
huilcken Tro hand bleff quit
aff sin Synd/ bleff retfærdig
oc forligt met Gud / huor aff
hand bekom en god Samuit=
tighed. Ja saa bekõmer Men=
nisket

nisket en god Samuittighed/ naar hand troer Syndernis forladelse for Christi skyld/ som er den rette affløsning aff Synden.

Til denne gode Samuittigheds bestyrckelse oc befestning/ hører Naderens Sacramentis brug hen/ disligest ocsaa den Absolutz oc affløsning/ som mãd hører aff Presten/ aff Predickestolen oc vdi hemeligt Scrifftemaal. Men den som gaar lenge om met Synden/ oc icke vil omuende sig snart/ hans Samuittighed bliffuer følesløss/ia lige som

 hun

hun vaare død / huilcket som er en gruelig straff aff Gud / met huilcken mange tusinde Menniske plagis paa denne dag. Derfor er det tid / at wi icke lade vor Samuittighed bliffue føleløss / eller soffuendis / Fordi vaagner hun icke før / da vil hun vaagne naar mand skal aff denne Verden / som er da met mange forsilde.

IIII.

HVorlunde kand mand beholde en god Samuittighed? Først / om du beholder Troen om Syndernis forladelse.

delſe. Der næſt / om du hen-
ſetter aff dit Hierte it ont for-
ſæt/ Fordi en god Samuittig-
hed oc it ont forſæt / kunde al-
drig bo ſammen vdi it Hierte.
For det Tredie / om du flitter
dig aff all mact/ til at ſkicke dig
effter Guds vilie/oc vilde gier
ne forbedre dig / den ene dag
mere end den anden. For det
Fierde / om du holder dig ret/
vdi det kald ſom Gud haffuer
kaldit dig til/huad heller det er
Verdzligt eller Geiſtligt/ lidet
eller ſtort : Thi den ſom icke ta-
ger vare paa ſit kald/ ſaa me-
git ſom hand kand / hand giør
Guds

Guds gierning suigactelige / saa at hand icke kand beholde eller haffue en god Samuittighed. GUD giffuit at alle kunde dette ret betencke.

V.

ENdog mand aff det som sagt er / kand vide / huad gaffn mand haffuer aff en god Sãuittighed / da vil ieg alligeuel her opregne nogle besynderlige gaffn / som en god Samuittighed haffuer met sig.

Først beholder en god Samuittighed Troen fast / oc met Troen vor Herre Jesum Christum / som er det aller ypperste gode

gode som er vdi Himmelen oc paa Jorden/ Saa at den som haffuer Christum/ hand haff- uer alt det som hand haffuer behoff til Salighed.

Der næst formeris husua- lelse oc Aandelig glæde i Men- niskens Hierte / aff en god oc rolig Samuittighed/ huilcken Aandelige glæde/ der er en be- gyndelse til den euige glæde.

Føder ocsaa en god Sam- uittighed oc beuarer GVds fryct / vdi Menniskens hierte/ oc leffnet.

En god Samuittighed for- merer ocsaa Kierlighed mod

Mennis-

Menniſken / oc foruarer den at hun icke kolner.

En god Samuittighed trø-ſter vnder Kaarſſit / oc forar-beider Taalmodighed/ ſaa at mand glæder ſig vdi modgang ſom wi læſe om mange Guds Børn.

En god Samuittighed er Alderdoms haffn / at mand icke lader ſig / enten aff met-gang eller modgang forføre.

En god Samuittighed / naar it Menniſke ligger oc ſtri-der met Døden/da er hun den ſom allermeſt trøſte kand oc huſuale / hun er den ældeſte

Bal-

Balsam / der Menniskens Siæl kand vederquegis met.

Der faare raader Paulus de Hebreer/i det trettende Ca: at de i alt deris leffnet oc omgengelse/beuare en god Samuittighed/settendis sig selff til it Exempel. Dette er vor trøst/ siger hand / at wi haffue en god Samuittighed / oc giøre vor flid til at haffue god omgengelse met alle.

Om den tredie Lærdom.

DEn tredie Lærdom/ som ieg fremsette at tale om/ er huor met Troen forsky-

dis / saa at mand omkommer vdi denne feide imod Dieffuelen / Verden oc Synden.

Endog denne Lærdom lættelige forstaaes aff den anden Lærdom / dog vil ieg noget her om tale / for den lignelse skyld / som Paulus her bruger / saa sigendis: **Huilcken nogle haffue skut fra sig / oc ere bleffne Skiffbrudne paa Troen.** Saa ligner Paulus Troen ved it Skiff / huor vdi Mennisket seiler til Liffsens haffn.

Her

Her vdaff haffue wi videre at betencke: Først at huer Christen i denne Verden lignis ved en skiffmand / oc Verden lignis ved it stort grumt Haff / huor vdi Mennisken seiler. Troen lignis ved Skiffuet som mand seiler vdi / i dette Haff. En god Samuittighed ved Roerit paa Skiffuit / saa at naar Roerit er affstøt / da forgaar Skiffuit / oc det som er vdi Skiffuit.

Saae du nu nogen Skiffmand mit vdi Haffuit / vdi en stor storm / skyde Roerit fra sig Huad kunde du andet sige om

hannem / end at hand vilde omkomme baade Skiffuet oc alt det der vdi vaare? Saa giør oc den som støder en god Samuittighed fra sig / met Vantro oc it ont Leffnet.

Der faare lader oss efterfølge vise Skiffmend / at wi beholde Roerit / som er en god Samuittighed / paa det wi kunde komme met Troen / ind vdi Salighedts oc det euige Liffs haffn. Huilcket vnde oss vor Himmelske Fader/formedelst Jesum/vor eniste Frelsere oc Saliggiørere/ AMEN.

En

En Bøn / om varactighed vdi Troen / oc en god Samuittighed.

O Barmhiertige oc milde Gud Fader / Jeg tacker dig ved din kiere Søn JEſum Chriſtum min eniſte Frelſere oc Saliggiørere / at du haffuer icke effter din retfærdige Dom ſtraffet mig/for mine mange ſtore oc groffue Synder / men haffuer naadelige ſparet mig oc kaldet mig til din Søns JEſu Chriſti bekiendelſe/ ſaa at ieg veed oc troer / at hand er min Saliggiørere oc alle deris ſom tro paa hannem. Denne din gierning O HErre fuldkom naadelige / ſom du haffuer aff naade begynt. Giff mig din helligAand/ affſlæt min Synd/opueck

Troen vdi mig / at ieg maa ære oc loffue dig alle mine dage.

O HERRE / lad dit salige Euangelij pure oc rene Lærdom io mere oc mere begrundis vdi mit Hierte / stadfest min Tro / oc formere hende daglige ved din hellig Aand / vnd mig at leffue effter din hellige vilie met en god Samuittighed. Lad mig icke forføris fra din pure oc klare Euangelij kielde / til Dieffuelsens oc Menniskens Lærdom. Lad mig icke omkaste en god Samuittighed.

O HErre Himmelske oc milde Fader / Jeg veed oc vel forfarer / at mine Fiender ere mange oc stercke / som ville forføre mig fra dig / Dieffuelen er aldrig stille / Verdens forfengelighed locker / Mit egit Kiød oc blod giffuer aldrig huile / Disse Fiender staa mig hart effter / oc ville forføre

føre mig fra dig / oc de ere mig alt forstercke. Der faare beder ieg dig / O milde Fader / at du holder mig oppe ved dit Ord oc den hellig Aand vdi en fast Tro oc i it Gudfryctigt leffnet / paa det ieg kand offueruinde mine Fiender met din mact / det er i din kiere Søn min Frelsere JEsu Christo. Lad mig altid bliffue din Søns lem / oc skiule mig vnder hans Skiold / som haffuer offueruundet Dieffuelen / icke for sin person alene / men oc for mig som troer paa hannem. Ah HERRE / hielp / hielp min Tro / bestyrck mig vdi din Sandhed / leed mig i dine veie / reger mig met din hellig Aand / den stund ieg skal vere vdi denne Jammerdal oc stride imod disse Fiender. Giff mig Naade / at ieg maa altid beholde Seieruinding / at mine Fiender icke

 faa

faa offuerhaand / paa det ieg kand met glæde/naar du vilt kalde mig aff denne Verden/ antuorde min Siæl vdi din kiere Søns JEsu CHristi min eniste Frelseris oc Saliggiøre‑ris Hender.

Dig O milde Gud Fader skee loff/ære/ priis oc tacksigelse euin‑delige / met din Søn Jesu Christo oc den hellig Aand / som ere en euig Almectig oc Barmhiertig GVD. Ja dig skulle alle Engle oc Mennis‑ke loffue oc tacke euindelige / for din wsigelige Barmhiertighed/ du beui‑ser mig oc alle arme Syndere som komme til dig. O kiere Fader/ O milde Fader/ O naadige Fader/dig befaler ieg mig/ vdi din Haand set‑ter ieg min Salighed / oc foruenter det euige Liff oc glæde / som du mig

loffuit

loffuit haffuer/ vdi JEsu CHristo min kiere Frelsere/

Amen/ Amen.
Naade/Naade.

Prentet vdi Kiøbenhaffn/aff Matz Vingaard.

Oc findis til kiøbs hoss Baltzer Kaus / Borgere oc Bogeførere der sammesteds.

Aar 1571.

